

Gogolovo nové miesto v ruskej literárnej tradícii s podprahovou akcentáciou línie Gogol – Dostojevskij, i keď sa zdá, že Gogol se už definitívne vysunul ze zprostředkování Dostojevským, jinak řečeno: dříve promlouval Gogol k světu spíše dílem Dostojevského, nyní se jeho dosah ustálil na moderně a postmoderně, přičemž však zcela nezmlzela ani tradiční línie jeho ruskosti, tedy ruského specifika. Silná byla i línie vnitřní komparatistiky (ukrajinský postmodernismus, Čechov, Skovoroda, Bulgakov, Platonov, Nabokov, Ševčenko, Remizov), početně slabší byla línie recepční s referátem

F. Všetický o Gogolovi v Lázních Jeseník a překladatelská, resp. translátologická (např. referát O. Richterka o současném českém překladu petrohradských povídek).

Zaměření konference spíše resumovalo dosavadní tendence v gogologiii s tím, že abstraktnění Gogolovy poetiky v teoretických koncepcích a její poněkud volně výklady spojující ji se současností vyvolávají protiklad směřující opět ke konkrétnosti a zemědělnosti – takových příspěvků však bylo na konferenci poměrně málo.

Ivo Pospíšil

INTERPRETÁCIA AKO KONFESIA

Najskôr pri viacerých pracovných príležitostiach, alebo i tých prostých denných situáciách sa pre ich jestvovanie, z ich odvodenú výzvu až (ná)tlak, správame i podľa toho, ako ich vnímame, pričinne do nich prenikáme, konfrontujeme nami poznané s novou, v nich obsiahnutou situáciou, pretože napokon, ako pre seba postupne objasňujeme okamih alebo i problém, v ktorom sme sa ocitli, máme, môžeme, či až musíme správne, alebo aspoň primerane konať. To by mohlo za istých okolností znamenať i to, že prijímame v tom okamihu pre nás uspokojujúce, no predsa len jedno z množstva vysvetlení i objasnení reálnej „situácie“.

Literárnovedné kontakty s umeleckým artefaktom a s jeho tvorcom – vždy v konkrétnych časových a vzťahových kontextoch – sa takou „situáciou“ stáva a spravidla sa od tohto stretnutia očakáva aktualizácia tých jednotlivostí i zásadných presahov do pohybu, ktoré sprádzajú buď umelecké dielo, alebo jeho tvorcu dejinami – vývinom – jeho druhu a „doby“.

Či už je to empiria života, či už je to poznávací výzva, alebo druh osobného zaujatia, aké dokáže jednotlivec prejavíť voči sebe, svetu a hodnotám v ňom obsiahnutým, býva pravidlom, že sa artefakt a jeho vykladač dostali do aktualizáčného, predpokladajme aj nevyváženého vzťahu. Obraznosť vyjadrená ako nevyváženosť vzťahu by znamenala v týchto súvislostiach predovšetkým to, čo zaujíma literárnovednú a kultúrnu verejnosť, teda objavnosť, „inakosť“ a hodnota „vkladu“

konkrétneho jednotlivca alebo širšieho odborného spoločenstva do nateraz zatieneného, no podnetného javu v objašňovanom kultúrnom, užšie literárnom artefakte, či v činnostiach i zvláštnostiach jeho tvorcu. A to všetko azda i preto, lebo vzťah jednotlivosti a všeobecnosti v autorskej dielni, alebo aj vo vývinovom kontexte sa presúva do dominantnej roviny vytvorenej zo „starého“, teda známeho a „nového“, očakávaného, predpokladaného a dopĺňajúceho – v poetike interpretačných „etúd“ – vysunutý objekt či subjekt interpretácie.

Interpretační etudy Alexeja Mikuláška (Alexej Mikulášek: *Interpretační etudy*. 1. vydání. Praha: Balt-East 2009. 172 s. ISBN 978-80-87283-7) predstavujú druhú možnosť, povedzme prosto naznačenú, zaváži, o čom sa hovorí, ale sŕhne to, ako sa dôvodí. Alexej Mikulášek si bude svojej metodologickej „zovretosti“ a dôkladnosti videnia i vedenia o probléme, ktorý povýšil v tom svojom hodnotovom registri na exponované miesto, vedomý, čo naznačuje azda i to, že si vyberá do svojich interpretácií z otvoreného, ale predsa len aktualizáčného a mýtotvorne diferencovaného prítomného literárneho života nie „najfrekvencovanejšie“ tvorivé osobnosti, medzi nimi sú Viera Švenková, Pavel Janík, Teofil Klas, Iva Blahutová, Karel Sýs, Vladimír Janovic, Eva Frantínová, Adam Georgiev, Miroslav Florian. S tým súvisí aj Mikuláškova – pre svoju dôkladnosť aplikácie – osobitosť a prekráčovanie druhej hráde medzi umeleckými a odbornými textami, nachádzanie prepojení medzi žánrami umeleckej a odbornej lite-

ratúry. Popri týchto „nenormotvornostiach“ v štruktúre literárnovedného aparátu sa ukazuje nielen to, že je to metodicky, „náučne“ premyslený sémantický a zážitkový presun, ale – a to sa môže stať zvlášť podnetné – ostáva v *Interpretačných etudách* „predkladanie“ osobitosti „zvnútra“ textu. Mikulášek dôkladne pozná svoju profesiu a vie o svojej dispozícii vytvárať sondy výrazové a významové, empirické a filozofujúce, vzťahové a nadčasové tam, kde sa pri iných interpretačných „operáciách“ ani nevkrátilo, buď nebolo po čo, alebo sa netušilo ako. Bude to azda i tým, že Alexej Mikulášek sa vo svojich interpretačných aktoch kultúrneho „obnažovania“ slova, jazyka, sémantiky, kontextu sústreďuje na podstatu toho, čo je vžitá a mechanicky využívané – na pojmy, metódy literárnej vedy, a to spôsobuje, že patrí medzi jediných vyznávačov prepojení dotykov, alebo až kontaktov medzi plynúcim časom prekrývaným a nanášaným – v slovesnom umení i v literárnej vede – jemnými, zatičenými presunmi, ozvenami, neporušenými, ale nemými prepojeniami vztahu quelle a ad rem.

Nezameniteľnosť autora v jeho ľudskej podstate, občianskej pripravenosti, vo vedomí si svojich prežitých „obsahov“, čo ostáva nezastupiteľným podložíom Mikuláškových „etúd“, a to doslova – sú jeho senzibilné výpravy do konkrétneho textu konkrétneho autora. Téma hovoriaca: poznaj tvorca, porozumíš jeho dielu teraz neuspokojí, pretože v nej ostáva len prah interpretačných operácií, ktoré v Mikuláškovom podaní sa premieňajú na precízne sémantické, morfológické, estetické a noetické kontakty medzi časom a jeho nositeľom, keďže boli primárne zaznamenané a sprostredkované jemu, literárnemu vedcovi konkrétnym textom. Azda treba, hoci len ako marginálie, predsa len naznačiť i toto, interpretácia umeleckého textu presunutá do dramatického pôdorysu, lebo ide o žáner etudy, exponuje rolu vykladača umeleckého textu, teda máme ako čitateľa kontakt s jeho a iba s jeho intelektuálnym a estetickým rozpätím exponovaného prieniku do nejakým podnetom tenzijných jednotlivostí textu alebo tými, čo sú medzi textom, jeho autorom, či medzi textom a jeho významovým rezonovaním „v čase“ a dispozíciách literárnych vedcov, pedagógov literárnej výchovy, milovníkov umeleckej literatúry atď.

Mikuláškovu sústredené a dôkladne pripravené osobnostné, ale predovšetkým profesijné zaujatie za sémantiku, poetiku a estetiku umeleckého, prevažne štruktúrou náročnejšieho lyrického textu či autora, alebo noetického problému – lebo o vykladačskej spontaneite hovoriť je nenáležité, to ona by znížila na povrchnosť „všetko“, čím text vo svojej jedinečnosti preživa – ostávajú komorným, ale dôkladne literárnovedne pripraveným interpretačným, až sebaobnažovacím aktom, v jeho prípade vedeným ako minuciózna vertikálna sonda, ktorá akt interpretácie povyšuje na literárnovednú tvorbu. Preto naznačuje problém „nekorektnosti“ ako oslovenie pre prítomnú prax časti literárnej vedy a – to je na objektívne nedosiahnutie z postu literárneho vedca – na prax literárneho života.

Rovnako zaujímavou časťou, znova v súlade s Mikuláškovým zhodnocovaním podnetu a jeho následku, sú tie časti súboru *Interpretační etudy*, ktoré vstupujú – znova minuciózne, a priori s tézou – do českých a slovenských dialógov, do problematiky literatúry pre mladých čitateľov a do praxe literárnej výchovy v školách a do „hluchého“, problematizovaného vnášania pojmov literárnej vedy do vzdelávacej praxe.

Tieto časti Mikuláškovy knižnej práce by sa mali stať predmetom profesijných dialógov pedagógov práve pre svoju pramennú a materiálovú ukotvenosť (časť *Literatura ve škole jako kritická výzva*), nekonvenčnosť (*Česká literatura v pokřiveném zrcadle*), postojujú tenziu (kapitola *K literatuře pro děti a mládež*) a užitočné problematizovanie obsahov (kapitola *Jazyk a styl literární kritiky*), ktoré sa dostávajú do literárnej výchovy a nestávajú sa kultúrnym impulzom pre vzdelaného a kultúrne cibrného jednotlivca v 21. storočí.

Interpretační etudy Alexeja Mikuláška prichádzajú za svojím odborným čitateľom ako podnetné a potrebné autorské oslovenia minuciózne s realiou pracujúceho literárneho vedca, ktoré očakávajú rovnaký postoj od svojho odborného čitateľa, aby sa mohlo kvalifikovane a nezaujato diskutovať o tom, čo „tu a teraz“ s literárnou vedou v umení, komu a na čo bude potrebná i užitočná svojimi návratmi nielen do vývinu literatúry, ale i do svojich dejín vedy o literatúre.

Viera Žemberová